

M E D D E L A N D E N

5th Conference on drug use and drug policy

European Social Science Research Group on Drug Issues' årliga sammankomst arrangerades den 18-20 september 1994 i Sønderborg, Danmark. Gruppen etablerades år 1990 på Karl-Heinz Reubands initiativ och har som mål att främja en socialvetenskaplig ansats till forskning om narkotikaproblem och narkotikapolitik. Den 5:e konferensen var beundrandsvärdt väl organiserad av Center for Rusmiddelforskning vid Århus Universitet i de vackra omgivningarna på Sandbjerg Gods.

I konferensen som var arrangerad som ett plenummöte med 15 presentationer deltog ca. 30 personer. Särskild uppmärksamhet riktades mot rehabilitering och skadereduktion (harm reduction) i både teori och praxis. Dessutom lades vikt vid upprätthållande av lag och ordning (law enforcement) och dess inverkan på narkotikamarknaderna. Presentationerna handlade om olika nivåer och dimensioner av narkotikaområdet. Vi har valt några intressanta inlägg, som vi i det följande presenterar närmare.

Konferensen inleddes med två inlägg om tendenser i den allmänna narkotikapolitiken på europeisk respektive nationell (Schweiz) nivå. *Svanaug Fjær* (N), presenterade en studie av Europa-

Parlamentets (EP) diskussioner om narkotikapolitik från början av 80-talet fram till 1992. Utgående från skriftligt material från EP (resolutioner, rapporter och skriftliga frågor till Kommissionen och Rådet) beskrev Fjær hur attityden gentemot de grundläggande principerna för narkotikapolitiken har förändrats från att fokusera på förbud och upplysning till att fästa huvudvikten vid legalisering och hälsobefrämjande.

Narkotikapolitik har traditionellt karakteriserats som en inrikespolitisk fråga och utgångspunkten har därför varit att den formella kompetensen innehas av de enskilda medlemsstaterna. EP:s ambition har dock hela tiden varit att öka EG/EU:s aktiviteter på narkotikaområdet och det har utvecklats institutionella fora för arbete med narkotika inom EG/EU. Organisationerna har rätt begränsade uppgifter, men de fungerar som en symbol för en gemensam vilja att på allvar göra något åt narkotikaproblemen. EP tar också del av denna institutionaliseringsprocess, inte på grund av dess stora inflytande eller kompetens men på grund av dess karaktär av ett lämpligt forum för politisk debatt. Frågorna i EP har bland annat berört ämnen som standardisering av straff och harmonisering av narkotikalagstiftningen, fördjupandet av samarbetet gällande upprätthållande av lag och ordning samt legaliseringen av försäljning av cannabis i holländska städer. Därtill har det betonats att städernas inflytande över narkotikapolitiken är begränsad och att detta står i strid med den börda dessa städer är tvungna att bära.

Detta är en problematik som åter-

finns i det schweiziska systemet som *Herman Fahrenkrug* (CH) presenterade i sitt inlägg, där han ställde frågan om hur man hittar ett optimalt samspel mellan den federala nivån, kantonerna och städer med särskilt tunga drogproblem. Enligt The Federal Swiss Drug Act är kompetensen på federal nivå begränsad till områden som forskning, specialutbildning samt dokumentation och information, medan tillämpningen av den federala narkotikalagen huvudsakligen åligger kantonerna. Dessutom har det i vissa större städer med s.k. "open drug scenes" utvecklats överordnade strategier med hänblick på att sköta de drogrelaterade problemen. Även om dessa städer inte har någon formell kompetens på narkotikaområdet är det här många av de konkreta åtgärderna verkställs.

På federal nivå lanserades 1991 ett paket med åtgärder som syftade till att reducera de mest akuta narkotikaproblemen. Härmed försöker förbundsstaten ta en ledande roll, vilket rimmar illa med narkotikalagstiftningens princip om subsidiaritet. Man önskar styra kantonernas narkotikapolitik i riktning mot skadereduktion och detta sker utan att ändra på den grundläggande repressiva regleringen i Federal Swiss Drug Act. Nerifrån ökas också pressen på kantonerna. I städer med "open drug-scenes" reses krav på att hanteringen av drogproblemen bör decentraliseras. Man försöker göra drogmiljöerna mindre attraktiva både för knarklangarna och knarkarna genom att de polisiära insatserna ökas och genom att vårdstrukturen som byggts upp kring dessa miljöer nedmonteras. I första

hand begränsas hjälp- och vårdåtgärder till stadens egna drogmissbrukare och nu har man dessutom börjat skicka icke-invånare tillbaka till deras hemorter. Kantonernas "exporterade" drogmissbrukare är således "på väg hem" och kantonerna är därmed tvingade att förbereda sig på att sköta drogrelaterade problem i högre grad än tidigare. Det återstår ännu att se vilken väg kantonerna väljer, men det kan konstateras att ett optimalt samspel mellan de tre nivåerna definitivt inte är lätt att hitta.

Nicholas Dorns (UK) syfte var att i sin presentation ge åhörarna medel att förstå och forska i drogpolitik och -lagstiftning samt upprätthållande av lag och ordning i det förenande Europas skiftande politiska situation. Dorns syfte var att granska drogpolitiken utgående ifrån den lokala, statliga och europeiska nivån. Enligt Dorn räcker det inte med att granska forskningsobjektet endimensionellt. Dessutom betraktade han drogpolitiken som en blandning av tre socialpolitiska diskurser: d.v.s. en blandning av konservativa, socialdemokratiska och de senaste tidernas inriktning mot marknadsliberala diskurser. Alla de här diskurserna kan finnas i politisk planläggning och strategier på olika nivåer, fastän inblandade i varandra. Dorns antagande är att kompetensen gällande drogpolitik kommer att förskjutas från den statliga nivån till både den lokala och överstatliga nivån på grund av marknadsliberala tendenser och integrering i Europa. Dorns framhävande av de här diskurserna på olika nivå erbjuder en bra möjlighet att förstå och forska i den nuvarande situationen och utvecklingen i framtiden.

Inom EU finns det tillsvidare stora skillnader mellan länderna då man betraktar upprätthållande av lag och ordning på lokala och statliga nivåer. Det här kom tydligt fram när *Tom Ellis* (UK) framförde sin presentation om empirisk forskning av kokainmarknaderna och lagtillämpningen i Spanien, UK och Nederländerna. Studien utfördes år 1992 och 1993 för United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute. Ellis' presentation innehöll en intressant beskrivning av kokainmarknader i ovannämnda länder, struktur

och metod av upprätthållande av lag och ordning samt interaktion mellan droghandlare och verkställande organ. I Spanien finns det inte mycket samarbete på institutionell nivå när det gäller lagtillämpning. Det finns emellertid samarbete mellan enskilda tjänstemän. Däremot är lagtillämpningen mycket väl organiserad på institutionell nivå i Nederländerna. I Storbritannien är bristen på nationell polisorganisation ett hinder för samarbete.

Två andra intressanta presentationer som behandlade empirisk drogforskning hölls av *Elisabet Kaa* (DK) och *Karen Ellen Spannow* (DK). Presentationerna var delar av en omfattande undersökning som granskar drogmarknader i Århus och som verkställs av Center for Rusmiddelforskning vid Århus universitet. Undersökningens syfte är att beskriva drogmarknaders tre sidor: tillgång, efterfrågan och kontroll.

För att belysa tillgångsidan av marknaden har *Elisabet Kaa* i sin studie granskat beslagtagna droger och åtalade personer under åren 1991-1992 i Århus. Studiens material grundar sig på alla droger beslagtagna av polis och data om åtalade personer (kön, kriminalitet, drogbruk osv.). Presentationen beskrev många intressanta resultat från undersökningen. Ur Kaas "medical fingerprinting" kom det fram att drogrensningen, i strid med generell hypotes, inte minskade efter det att den hade strömmat ut på marknaderna. Renheten varierade inte mellan droger beslagtagna på gator eller i partihandel. Enligt analysen av åtalade personer hade c. 80-85 % även annan kriminalitet bakom sig. Övrig kriminalitet hade dock börjat tidigare än själva drogkriminaliteten.

Karen Ellen Spannow har i anslutning till samma forskningsprojekt observerat och intervjuat gatunarkomanerna i Århus. Enligt Spannow är det svårt att erbjuda drogmissbrukare arbete eller annan social rehabilitering. De känner sig utstötta från samhället och de upplever att de står under en ständig poliskontroll. Enligt Spannow är det svårt att rehabilitera drogmissbrukare förrän vi ändrar på våra attityder till dem och ser på dem som jämställda likvärdiga medmänniskor, men

som medmänniskor med vissa svåra problem. Än så länge är vårdattityderna präglade av resignation. Synsättet uppifrån neråt ger inte resultat.

Konferensen bjöd också på flera exempel på hur olika former av skadereducerande program fungerar i praktiken. *Ingbert Weber* (D) presenterade en evaluering av de låg-tröskel program (low-level access program) som i dag är tillgängliga för narkotikamissbrukare i Tyskland. Det väsentligaste i dessa program är att främja åtgärder som leder till att programtillgängligheten ökas, bland annat genom att det inte ställs krav på omedelbar avhållsamhet. I stället fokuserar man på att förbättra missbrukarnas hälsa och deras sociala förhållanden och detta ses som ett nödvändigt steg på vägen mot avhållsamhet.

De existerande låg-tröskel åtgärderna kan delas upp i drogbaseprogram och drogfria, men drogaccepterande program. Underhållsbehandling med metadon är strikt reglerad av narkotikalagen och förbehålls tillfällen av allvarlig sjukdom. Denna åtgärd är därför enbart tillgänglig för en begränsad del av de missbrukare som önskar ta del av olika substitutionsprogram. Däremot är det långt flera missbrukare som tar del av kodeinsubstitutionsprogrammen (30 000 resp. 6 000). *Peter Degkwitz* (D) presenterade i sitt inlägg en undersökning av ett treårigt kodeinsubstitutionsprogram som omfattade en s.k. "normal" missbrukarpopulation. För 40 procent innebar detta program en klar förbättring av deras livssituation och högst sex procent lämnade programmet under en sju månaders observationsperiod. Man kunde konstatera att substitution innebar en möjlighet för klienterna att stabilisera deras hälsa och därmed leva ett mera "normalt" liv. Drogkonsumtionen minskade och med tanke på klienternas sociala återanpassning upplevdes det som en stor lättnad för missbrukarna att de inte behövde koncentrera sig på att skaffa droger och pengar. När det gäller substitution i allmänhet ansågs det viktigast att fokusera på dessa resultat istället för att förvänta fullständig avhållsamhet efter bara en kort period.

På basen av dessa inlägg följde en

diskussion om för- och nackdelarna av kodein- respektive metadonsubstitution. Den strikta regleringen av metadon-programmen har redan nämnts och även om dessa substitutionsprogram skulle bli tillgängliga för en större grupp missbrukare hävdade Peter Degkwitz att kodeinsubstitution medför större ansvar och en högre grad av rörelsefrihet för klienten då substansen kan doseras individuellt och för en vecka i sänder. Å andra sidan har kodein vissa biverkningar, t.ex. för matsmältningssystemet, och det finns dessutom en risk för att kodein hamnar på den illegala marknaden då intaget sker utan läkarkontroll. Slutligen finns det, som Ingbert Weber framförde, inga långtidsstudier av kodeinsubstitution medan effekterna av metadonprogram däremot är väldokumenterade.

Åtgärder inom ramen för socialt arbete hör till den andra gruppen av åtgärder som beskrevs av *Ingbert Weber* och användningen av sådana program ökar i Tyskland. Tröskeln är låg för deltagande i dessa program, där man fokuserar på missbrukarnas dagliga och omedelbara behov (t.ex. mat, läkarvård och utbyte av använda sprutor). Resultaten visar en klar tendens till stabilisering av deltagarnas hälsa samt en förbättring av deras sociala och psykologiska tillstånd. Dessutom har en betydande del av klienterna tagit vissa initiativ gällande deras illegala drogkonsumtionen.

Motståndarna till dessa låg-tröskel åtgärder framför argument som att sådana åtgärder är demotiverande och medför en onödig förlängning av beroendet. Därför bör de enbart erbjudas av humanitära skäl. De preliminära resultat som presenterades antyder emellertid att några av dessa låg-tröskel åtgärder också kan erbjudas av terapeutiska orsaker. Förespråkarna medger att denna typ av åtgärder visserligen förlänger vägen till avhållsamhet, men de hävdar att då målet har nåtts är det i gengäld mera varaktigt.

I flera europeiska länder går tendensen således i riktning mot etablering av program med låg-tröskel. I Holland är man emellertid uppmärksam på att det fortfarande är ett problem att nå vissa missbrukargrupper. *Marianne van*

Ooyen (NL) beskrev i sitt inlägg hur man med etableringen av "The Intercultural Motivation Centre" (NIAD) försöker nå en grupp gatunarkomaner av utländsk härkomst. Detta är en grupp som man inte tidigare hade lyckats få kontakt med via de existerande behandlings- och rehabiliteringsprogrammen. Under ett tre månaders uppehåll försöker man förbättra klienternas livssituation och motivera dem till att delta i fortsatt behandling. Dessutom kan intagning på centret vara ett alternativ till kortare fängelsestraff. Evalueringen av NIAD pekade dock på några brister i programmet. Trots en multikulturell personal är det fortfarande några målgrupper man ännu inte har nått (kvinnor och vissa etniska minoriteter) och det finns inte tillräckligt med platser för de personer som är dömda till behandling. Men de som stannar i programmet (ca. 55 procent lämnar programmet inom tre månader) lyckas med att förbättra både sina fysiska och sociala förhållanden och att minska sin drogkonsumtion. Det bör understrykas att man inte kunde notera någon skillnad i resultaten mellan de personer som var dömda till behandling och de som deltagit frivilligt.

Konferensen innehöll också en paneldiskussion där forskare från olika länder presenterade aktuella linjer i narkotikapolitik och forskning i respektive länder. De här presentationerna varierade mycket innehållsmässigt men var allmänt upplysande.

Sammankomsten i Sønderborg gav en bra översikt av diskussionerna om drogpolitik i Europa idag. Presentationstiden hade begränsats så att det blev förhållandevis mycket utrymme för kommentarer och deltagarnas engagemang i drogfrågor framkallade en diskussion på hög nivå. Förhoppningsvis kommer denna tradition att fortsätta vid konferensen nästa år i Coimbra i Portugal.

[Flera av de här omtalade inläggen finns tillgängliga på NAD].

*Diana Sør
Aarne Kinnunen*

Ungdom, kön, konsumtion, rus...

Varför blir tyska pojkar rasister?

NAD:s rusmedelsforskarmöte "Ungdomar, konsumtion och värderingar" på Runö strax norr om Stockholm 29-31 augusti fick en provocerande inledning i professor Henriks Kreutz' (Friedrich-Alexander Universität, Nürnberg) föredrag om "The transformation of roles of youth and its consequences on behaviour". Med utgångspunkt i dagens Tyskland argumenterade Kreutz för att "ungdomen" som social kategori försvunnit under de senaste decennierna i Västeuropa. Bland annat har utvecklandet av preventivmedlen lett till att det inte finns behov av att reglera ungdomens sexuella debut och därmed försvann den s.k. "kulturpuberteten", där den sexuella frustrationen sublimerades i yrkes- och studieliv.

Om det inte längre finns, åtminstone på det sexuella området, någon diskrepans mellan begär och möjligheter, varför protesterar då en del av dagens tyska ungdom (läs: unga tyska män) på ett sätt som är våldsamt aggressivt och främlingsfientligt?

Enligt Kreutz saknar ca 10-15 % av den manliga tyska befolkningen möjligheter att kvalificera sig i ett samhälle som i övrigt befinner sig i en socialt uppåtgående trend, med ett alltmera utvecklat utbildningssystem. Dessa pojkars problem är framförallt att deras socialisation, i familj och närmiljö, varit bristfällig. I skolan har de utkonkurrerats av andra tyska pojkar och av flickorna för att sedan hamna i lågstatusutbildningar och lågstatusjobb tillsammans med diskriminerade invandrare. Dessa invandrare har många sociala problem, men deras styrka jämfört med de 15 % av de tyska pojkarna är att de socialiserats i relativt sett starka och stabila familjer. De har också en "kulturpubertet", eftersom de vuxit upp i kulturer med andra könsroller än 80-talets Västeuropa. Det